

ความสำคัญทางวัฒนธรรมของ "โตะโคะโนะมะ"
เอกลักษณ์ห้องแบบญี่ปุ่นกับคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน
Cultural significance of "Tokonoma"
A unique Japanese room with current changing values

อุรพล แदनโพธิ์ กรุณา กลจักรวงศ์ และ วัทธัญญ ศรีอุทัย
Uraphon Daenpho, Karuna Konlajakwongsa, and Wathanyu Sriuthai

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Japanese Program, Department of Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences

E-mail: uraphon@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

โตะโคะโนะมะ ปรากฏขึ้นพร้อมกับช่วงที่มีการปกครองโดยมีชนชั้นนักรบเป็นศูนย์กลาง (ราวศตวรรษที่ 12) เป็นพื้นที่ที่เตรียมไว้สำหรับการต้อนรับแขกผู้อาวสุและแขกคนสำคัญ เนื่องจากโตะโคะโนะมะมีที่มาพร้อมกับยุคสมัยที่มีการปกครองด้วยชนชั้นนักรบ โตะโคะโนะมะ จึงถูกมองว่ามีบทบาทเพิ่มเติมนอกจากเป็นบริเวณพื้นที่ในการต้อนรับแขกคนสำคัญและเป็น บริเวณที่ถูกสร้างเพื่อประดับห้องแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์บอกถึงตำแหน่งฐานะ การมีอำนาจ และศักดิ์นาของเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน รวมทั้งเป็นการบอกถึงว่าเป็นบริเวณที่สำคัญที่สุด ของห้อง นอกจากนี้โตะโคะโนะมะมีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่นั่งตามลำดับอาวสุ โดยผู้ อาวสุที่สุดจะนั่งใกล้กับบริเวณโตะโคะโนะมะ ส่วนผู้อาวสุ้น้อยกว่าจะนั่งห่างจากโตะโคะโนะ มะ ซึ่งจากวิธีปฏิบัตินี้เองเป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้ประเทศญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมเรื่องการเคารพ ผู้อาวสุ เมื่อภายหลังประเทศญี่ปุ่นได้มีปฏิรูปการเมืองปกครองและสภาพสังคมเป็นแบบ ตะวันตกมากขึ้น โตะโคะโนะมะได้มีการถูกสร้างไว้ในห้องแบบญี่ปุ่นในบ้านของประชาชนทั่วไป ทั้งยังถูกมองว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้าน ผู้ใหญ่จะมีการห้ามไม่ให้เด็กไปเล่นในห้องที่มี โตะโคะโนะมะ แต่เป็นที่น่าเสียดายเมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตามสภาพการณ์ทาง เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน โตะโคะโนะมะเริ่มหมดความสำคัญลงเนื่องจากถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเพราะทำให้สิ้นเปลืองพื้นที่ เด็กวัยรุ่นปัจจุบันจะรู้เพียงว่าโตะโคะโนะมะเป็นแค่ ส่วนประกอบของห้องแบบญี่ปุ่นเท่านั้น การที่โตะโคะโนะมะเริ่มหายไปจากที่อยู่อาศัยใน ปัจจุบัน ถูกมองว่าเหมือนขาดสื่อที่ช่วยสอนให้เด็กสมัยใหม่รู้จักวัฒนธรรมเรื่องการเคารพผู้ อาวสุ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่น

คำสำคัญ: โต๊ะโตะโนะมะะ สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย เอกลักษณ์ห้องแบบญี่ปุ่น
ความเคารพผู้อาวุโส คุณค่าที่เปลี่ยนแปลง

Abstract

Tokonoma first appeared in the late elite warrior-centered period (Muromachi period, 12th century), it is a built-in space which items for artistic appreciation are displayed. The area is assigned for receiving of elders and honorable guests who have higher status than the hosts. The architecture is originally inspired by the governance of the imperial power, *Tokonoma*'s role is considered more than a reception area and decorated space. It is a symbol determining the level of formality for the position, power and dignity of the guests as well as symbol to indicate the highly focal part of Japanese home. In addition, the important role of the chamber is involved with the etiquette in seating guests; the nearest seat to *Tokonoma* is preserved for the most senior whereas the least senior is seated away from the displayed alcove. This practice is a part contributed to a culture of the elder respect in Japan. Afterward, the Western culture has more influence in its domestic political and social reformation. In Meiji period, *Tokonoma* was obviously found in Japanese-style home in general. It was regarded as sacred place with strictly forbidden. Children are not allowed to play in the *Tokonoma* room, or even adults would not sleep or do daily activities in *Tokonoma* area as well.

But after the World War II under the current economic and social conditions, *Tokonoma* began to run down its significance. However, *Tokonoma* was considered as unnecessary interior decoration because of space consuming, it will be available entirely for a wide space area only. At present, Japanese teenagers rather recognized *Tokonoma* as a simply part of Japanese-style room. The missing of *Tokonoma* from the house is viewed as the lack of implication introducing children the concept of ancestor respect which is also the uniqueness of Japanese culture.

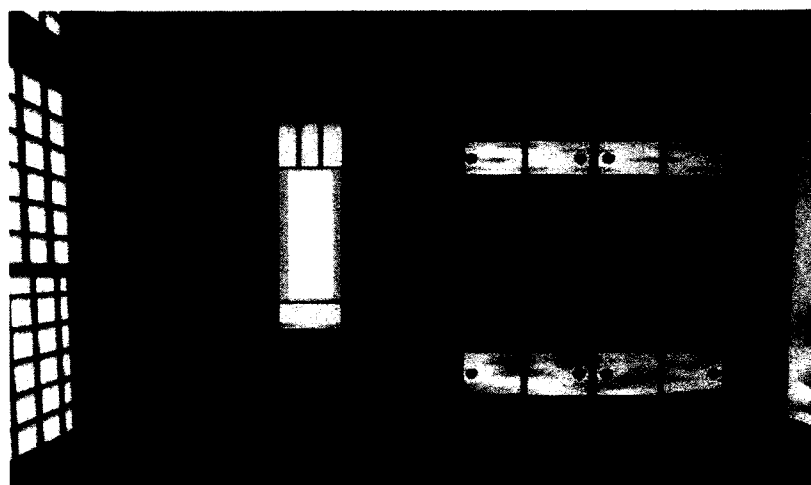
Keywords: Tokonoma, Residential architecture, Japanese style room, Respect for seniors, Changing value

บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประชาชนมีลักษณะนิสัยเด่นในเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตัว มีจริยธรรมในด้านการเคารพความอาวุโส และยังเป็นที่ยึดถือและมีชื่อเสียงในเรื่องของศิลปะและวัฒนธรรมที่งดงามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ศิลปะและวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก อาทิ เช่น พิธีการชงชาญี่ปุ่นที่มีขั้นตอนพิธีพิถีพิถันที่ใช้ในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน ศิลปะการจัดดอกไม้แบบญี่ปุ่นที่เรียบง่ายใช้ดอกไม้และกิ่งไม้เพียงไม่กี่กิ่งแต่มีความงดงามและแฝงด้วยปรัชญาตามแบบศาสนาพุทธนิกายเซ็น นอกจากนี้ศิลปะและวัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปแบบของที่อยู่อาศัยหรือบ้านของชาวญี่ปุ่นเองก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สวยงาม บ้านของชาวญี่ปุ่นในปัจจุบันถึงแม้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมไปเป็นแบบตะวันตกมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่ยังหลงเหลือสถาปัตยกรรมเก่าแก่แบบญี่ปุ่น เมื่อหากกล่าวถึงบ้านแบบญี่ปุ่นแล้ว ห้องแบบญี่ปุ่นก็เป็นสิ่งหนึ่งที่คู่กันกับบ้านแบบญี่ปุ่น ซึ่งถือว่ามีเอกลักษณ์คือ เป็นห้องที่ปูพื้นด้วยเสื่อผืนหนาที่เรียกว่า “เสื่อทาทามิ” ด้านนอกของห้องติดกับสวนที่จัดตกแต่งไว้แบบญี่ปุ่น สวนด้านในของห้องจะมีการตกแต่ง และมีส่วนประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของห้องแบบญี่ปุ่นเรียกว่า “โตะโคะโนะมะะ” โดยโตะโคะโนะมะะมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยยุคกลางของประเทศญี่ปุ่นเป็นต้นมา

โตะโคะโนะมะะ คืออะไร

โตะโคะโนะมะะ คือ บริเวณพื้นที่ที่ถูกสร้างและตกแต่งไว้ด้านในของห้องแบบญี่ปุ่น ซึ่งบริเวณนี้สมัยอดีตเป็นบริเวณใช้สำหรับการต้อนรับแขกผู้มาเยือนที่มีสถานภาพหรือสถานะสูงกว่าเจ้าบ้าน บริเวณโตะโคะโนะมะะจะมีการยกพื้นสูงเล็กน้อย มีการประดับตกแต่งด้วย ภาพแขวน แจกันดอกไม้หรือของวางประดับอื่น ๆ ชั้นวางของที่มีความสูงแตกต่างกันที่เรียกว่า “ฉิคัยตะนะ” โตะโคะโนะมะะมีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่นั่งตามลำดับอาวุโสในห้องแบบญี่ปุ่น

รูปภาพที่ 1 โตะโคะโนะมะะ ที่ถูกสร้างและตกแต่งไว้ในห้องแบบญี่ปุ่น

โตะโคโนมะควบคู่สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยแบบญี่ปุ่น

เดิมทีลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวญี่ปุ่นในยุคประวัติศาสตร์ตอนต้นจะมีลักษณะเป็นแบบชุตินให้เป็นหลุมกว้างมีการใช้ท่อนไม้ตั้งเป็นเสาและทำคานเพื่อบังหลังคาด้วยหญ้า เรียกที่อยู่อาศัยของชาวญี่ปุ่นเช่นนี้ว่า “ทะเตะอะนะ” ซึ่งการดำรงชีพช่วงสมัยนี้ของชาวญี่ปุ่นคือการหาปลาและสัตว์ทะเลรวมทั้งการหาของป่า ต่อมาภายหลังได้มีการอพยพของชาวแผ่นดินใหญ่เข้ามายังประเทศญี่ปุ่นซึ่งชาวแผ่นดินใหญ่ได้นำวิทยาการการทำเกษตรกรรมเข้ามาด้วย ทำให้มีการสร้างอาคารไม้ที่เรียกว่า “ทะคะยูชะ” ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของอาคารไม้นี้คือไว้เป็นยุ้งฉางเพื่อเก็บเมล็ดพืชและผลผลิตทางการเกษตร ภายหลังเมื่อเข้าสู่ยุคสมัยนาราซึ่งเป็นยุคที่ราชสำนักและขุนนางของประเทศญี่ปุ่นมีการติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีน ยุคสมัยนี้ประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากประเทศจีนในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง การปกครอง รูปแบบศิลปะ รูปแบบสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยหรือบ้านของขุนนาง ในสมัยนารานี้จึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะแบบญี่ปุ่น

ภายหลังสิ้นสุดยุคสมัยนาราในช่วงราวศตวรรษที่ 9 ได้เข้าสู่สมัยเฮอันในสมัยนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางศิลปะและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นได้หยุดการติดต่อกับประเทศจีนเนื่องจากในประเทศจีนได้เกิดโรคระบาดและความวุ่นวายทางการเมือง ในสมัยเฮอันนี้จึงได้เริ่มมีการคิดค้นตัวอักษรญี่ปุ่นขึ้น มีศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งสถาปัตยกรรมรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะแบบญี่ปุ่นขึ้น ในนี้ได้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมของบ้านขุนนางญี่ปุ่นขึ้น เรียกว่าสถาปัตยกรรมแบบ “ชินเด็นทสึคุริ” ซึ่งสถาปัตยกรรมนี้ภายหลังถูกมองว่าเป็นต้นกำเนิดของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยแบบญี่ปุ่น

สถาปัตยกรรมแบบชินเด็นทสึคุริ มีลักษณะคือบ้านตัวเรือนหลักซึ่งใช้สำหรับเป็นที่ต้อนรับแขก ใช้ประชุมพูดคุหยหาหรือราชการ รวมทั้งเป็นที่ใช้ทำพิธีการต่าง ๆ จะอยู่ตรงกลางและจะมีการเชื่อม ล้อมรอบด้วยทางเดินและตัวเรือนรองอื่น ๆ ทางด้านซ้าย ขวาและด้านหลังของตัวเรือนหลัก ด้านหน้าจะมีการจำลองทิวทัศน์ด้วยการจัดสร้างสวนญี่ปุ่นและสระน้ำไว้เพื่อพักผ่อนยามเสร็จจลั้งงานราชการ ส่วนด้านในของตัวบ้านจะมีการกั้นแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ ด้วยฉากกั้น และพื้นตัวเรือนจะเป็นพื้นไม้เท่านั้นจะไม่มีการปูด้วยเสื่อแบบญี่ปุ่นที่เรียกว่า “เสื่อทาทามิ” จากสถาปัตยกรรมแบบชินเด็นทสึคุริที่มีลักษณะเช่นนี้ทำให้ถูกมองว่าขาดความมิดชิดไม่เหมาะกับการหาหรือราชการหรือต้อนรับแขกผู้อาวุโสที่มาเยือนเท่าที่ควร เมื่อหลังจากสิ้นสุดยุคสมัยเฮอันก็เข้าสู่ยุคสมัยคะมะคุระในช่วงราวศตวรรษที่ 12 ในสมัยนี้เป็นสมัยที่มีการปกครองด้วยชนชั้นนักรบโดยมีตำแหน่งเรียกว่า “โชกุน” เป็นศูนย์กลางบริหารการปกครอง รูปแบบสถาปัตยกรรมก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปเป็นแบบที่เรียกว่า “โชะอินทสึคุริ” โดยจะเป็นสถาปัตยกรรมบ้านของชนชั้นนักรบหรือซามูไรเป็นหลัก ลักษณะบ้านจะไม่ได้เป็นแบบตัวเรือนหลักมีการเชื่อมด้วยทางเดินและตัวเรือนรองอื่น ๆ และการแบ่งห้องจะไม่มีการกั้นห้อง

ด้วยฉากเหมือนดังสถาปัตยกรรมแบบซินเดินทสึคุริ บ้านของชนชั้นนักรบจะแยกออกเป็นหลังเดี่ยว มีการกันห้องด้วยฝาไม้และบานประตูเลื่อน และคำว่า “โซะอินทสึคุริ” เป็นการเรียกการตกแต่งห้องที่ถูกสร้างเพื่อใช้ในการต้อนรับแขกที่มีความอาวุโส มีสถานภาพตำแหน่งที่สูงกว่าเจ้าบ้าน ซึ่งสถาปัตยกรรมแบบโซะอินทสึคุรินี้จะมีการตกแต่งด้วย “โตะโคะโนะมะ” และพื้นห้องจะปูด้วยเสื่อทาทามิ สถาปัตยกรรมแบบโซะอินทสึคุรินี้ถือเป็นต้นกำเนิดที่ถูกพัฒนาเป็นห้องแบบญี่ปุ่นในปัจจุบันโดยมีโตะโคะโนะมะเป็นส่วนประกอบหลักของห้อง

เนื่องจากสถาปัตยกรรมแบบโซะอินทสึคุริ เป็นการใช้ในการต้อนรับแขกอาวุโสและเป็นสถานที่ประชุมหารือพูดคุยเกี่ยวกับงานราชการของชนชั้นนักรบ การตกแต่งภายในของห้องจึงมีความหรูหราสวยงามใช้ทองคำเปลวหรือสีทองเป็นองค์ประกอบในตกแต่งห้อง โตะโคะโนะมะจะมีการตกแต่งให้สวยงามเพื่อให้เหมาะสมกับฐานะ ความมีอำนาจ ของเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน ในบ้านของชาวบ้านทั่วไปจะถูกห้ามไม่มีการสร้างโตะโคะโนะมะ

เมื่อประเทศญี่ปุ่นได้เข้าสู่ยุคสมัยที่มีการรวมประเทศเป็นปึกแผ่นมีการปกครองประเทศด้วยชนชั้นนักรบ คือยุคสมัยอะสึโมโมยามะ(ช่วงราวศตวรรษที่ 15)กับยุคสมัยเอโดะ(ช่วงราวศตวรรษที่ 16)ยุคสมัยนี้ศิลปะและกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้เฟื่องฟู ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการแต่งกลอนแบบญี่ปุ่นที่เรียกว่า “วะคะ” กิจกรรมพิธีชงชา “ฉะโนะยู” กิจกรรมการจัดดอกไม้ที่เรียกว่า “อิเคะบะนะ” ทำให้มีแนวคิดในเรื่องการสร้างห้องเพื่อจัดทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ขึ้น โดยผู้ที่มีแนวคิดและสร้างห้องนี้ขึ้นมาคือ “เซน โนะ ริคิว” ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีชงชา โดยสถาปัตยกรรมของจะมีต้นแบบมาจากสถาปัตยกรรมโซะอินทสึคุริ แต่จะแตกต่างสถาปัตยกรรมโซะอินทสึคุริ คือ ถึงแม้จะยังคงมีโตะโคะโนะมะเป็นส่วนประกอบของห้อง แต่ก็มี การตัดทอนเอาความหรูหราของห้องออกไปโดยให้บรรยากาศในห้องดูเรียบง่ายเป็นธรรมชาติที่สุด เรียกว่าสถาปัตยกรรมแบบ “ซูคิยะทสึคุริ” หมายถึงว่า “ห้องที่สร้างขึ้นมาจากจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่(ผู้ใช้)ชอบ”

ในช่วงยุคสมัยเมจิ(ช่วงปลายศตวรรษที่ 18)เป็นการช่วงสมัยที่มีการปรับเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่นอย่างมากรั้น คือ การปรับเปลี่ยนประเทศเพื่อให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก มีการยกเลิกชนชั้นซามูไร มีการปฏิวัติการศึกษาเป็นแบบตะวันตก

ในยุคสมัยเมจิ บ้านของประชาชนทั่วไปก็ได้มีการสร้างห้องแบบญี่ปุ่นเพื่อใช้เป็นห้องรับแขกหรือใช้เป็นห้องในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยมีสถาปัตยกรรมแบบซูคิยะทสึคุริเป็นต้นแบบ ลักษณะของพื้นที่ห้องปรับขนาดให้เล็กลง แต่ยังคงการปูพื้นห้องด้วยเสื่อทาทามิ มีการสร้างโตะโคะโนะมะ เป็นส่วนประกอบของห้อง ในขณะเดียวกันแนวคิดเรื่องตำแหน่งที่นั่งตามลำดับอาวุโายังคงสืบทอดกันมาและมองว่าโตะโคะโนะมะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในห้อง เป็นพื้นที่ของแขกที่มาเยือนหรือพื้นที่ของผู้อาวุโส

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นของโตะโคะโนะมะ

เป็นที่ทราบกันว่าประเทศญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์ในด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน การให้เกียรติแก่แขกผู้มาเยือน รวมทั้งให้ความสำคัญด้านความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งจากประวัติของสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยแบบญี่ปุ่นที่กล่าวไปแล้วนั้น โตะโคะโนะมะจะเริ่มปรากฏเข้ามาในสถาปัตยกรรมแบบโชะอินทสึคุริ ที่ใช้จัดเตรียมเป็นสถานที่ต้อนรับแขกผู้ที่มีสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่อาวุโสกว่า ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งห้องให้มีความสวยงามหรูหรา บริเวณตำแหน่งของโตะโคะโนะมะจะมีการประดับด้วยภาพแขวน หรือวางประดับด้วยแจกันดอกไม้หรือของสวยงามมีค่า ภายหลังยุคต่อ ๆ มาความหรูหราของสถาปัตยกรรมได้ลดลงเน้นความเรียบง่ายมากขึ้นจะเห็นได้จากสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปเป็นในรูปแบบชุกิยะทสึคุริ จนท้ายสุดในยุคหลังได้พัฒนาเปลี่ยนเป็นห้องแบบญี่ปุ่น โตะโคะโนะมะมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมญี่ปุ่น คือ การที่มีการประดับตกแต่งบริเวณโตะโคะโนะมะด้วยภาพแขวนชั้นดี การวางประดับด้วยแจกันดอกไม้แบบญี่ปุ่นที่เรียกว่า “อิเคะบะนะ” หรือของมีค่าอื่น ๆ ที่สวยงามที่เจ้าบ้านคิดแล้วว่าเป็นของคู่ควรกับแขกผู้มาเยือน รวมทั้งบ้านสมัยก่อนที่มีโตะโคะโนะมะผู้ใหญ่มักจะเตือนเด็ก ๆ อยู่เสมอว่าห้ามไปเล่นบริเวณโตะโคะโนะมะหรือบางบ้านจะห้ามไม่ให้เด็กเข้าไปเล่นในห้องที่มีโตะโคะโนะมะเด็ดขาด พร้อมให้เหตุผลว่าเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ของบ้าน ซึ่งแนวคิดและการใส่ใจเช่นนี้ถือว่า โตะโคะโนะมะเป็นสถานที่เหมาะสมแก่แขกผู้มาเยือน เหมือนดังในสมัยการปกครองด้วยชนชั้นนักรบที่โตะโคะโนะมะเป็นบริเวณที่นั่งของผู้ที่มีความอาวุโสกว่า ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ได้สืบทอดมาจากอดีตและถูกประยุกต์ใช้ในการให้เกียรติแก่แขกผู้มาเยือน โดยแขกผู้มาเยือนมีความสำคัญเสมอ แนวคิดเช่นนี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่อง การให้ความสำคัญกับลูกค้า

ส่วนในการกำหนดตำแหน่งที่นั่งตามลำดับอาวุโส ซึ่งในห้องที่มีโตะโคะโนะมะตำแหน่งที่ผู้อาวุโสที่สุดนั่ง คือ ตำแหน่งที่ใกล้กับโตะโคะโนะมะที่สุด โดยการนั่งของผู้อาวุโสจะนั่งหันหลังให้กับโตะโคะโนะมะ ส่วนเจ้าบ้านจะนั่งตรงกันข้ามกับแขกซึ่งนั่นหมายความว่าเจ้าบ้านจะหันหน้าเข้าหาโตะโคะโนะมะนั่นเอง มีคำกล่าวเรื่องความขัดแย้งในตัวของโตะโคะโนะมะว่า เป็นเรื่องที่แปลกว่า โตะโคะโนะมะเป็นบริเวณที่มีการประดับด้วยภาพแขวนและวางด้วยของประดับที่เลิศหรูเพื่อเตรียมไว้ให้แขกชื่นชม แต่เมื่อแขกเข้ามานั่งกลับกลายเป็นแขกนั่งหันหลังให้กับสิ่งของตกแต่งที่เจ้าบ้านเตรียมไว้ คนที่ได้ชื่นชมกลับเป็นเจ้าบ้านเสียเองที่นั่งตำแหน่งตรงข้ามกับแขก ซึ่งเป็นจุดที่เจ้าบ้านหันหน้าไปทางโตะโคะโนะมะ หากพิจารณาตำแหน่งในการสร้างโตะโคะโนะมะแล้ว โตะโคะโนะมะจะถูกสร้างไว้ตรงด้านในสุดของห้องห่างจากประตูทางเข้าออกของห้องมากที่สุด การที่เป็นลักษณะเช่นนี้เนื่องจากตรงประตูเข้าออกเป็นบริเวณที่มีคนเข้าออกซึ่งการที่มีโตะโคะโนะมะใกล้ประตูเข้าออกของห้องแล้วให้แขกผู้อาวุโสนั่งบริเวณนั้นเปรียบเสมือนว่าการเปิดประตูเข้าออกเป็นการรบกวนแขก เหมือนไม่ให้ความเคารพและไม่ให้เกียรติแขกแนวคิด

ในเรื่องตำแหน่งที่นั่งตามลำดับอาวุโสนี้ได้ถูกนำไปใช้ในตำแหน่งที่นั่งของสถานที่อื่น ๆ เช่น บริเวณในห้องประชุม แต่ในกรณีที่เจ้าบ้านมีสถานภาพหรือตำแหน่งอาวุโสกว่าแขกผู้มาเยือน เจ้าบ้านก็จะนั่งในตำแหน่งที่ใกล้กับโตะโตะโนะมะที่สุตแทน

ความสำคัญของโตะโตะโนะมะสมัยเมจิถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง(ค.ศ.1868-1945)

เดิมทีในสมัยการปกครองด้วยชนชั้นนักรบโตะโตะโนะมะได้มีความสำคัญที่สุด คือ เป็นพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้เพื่อต้อนรับแขกผู้อาวุโส แต่ภายหลังยุคสมัยการปฏิรูปเมจิจนถึงสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองความสำคัญของโตะโตะโนะมะได้เปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศญี่ปุ่น จากผลการวิจัยเรื่อง 床の間の存在基盤に関する研究—明治・大正・昭和初期における史的考察— ของ 田中宏幸 และ 鈴木義弘 สรุปได้ว่าความสำคัญของโตะโตะโนะมะในช่วงยุคนี้ได้ถูกแบ่งออกเป็น 5 ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญเป็นดังนี้

1. เป็นพื้นที่ที่ใช้วางหรือแขวนเครื่องตกแต่งภายในห้อง
2. เป็นพื้นที่ที่บ่งบอกถึงควมมีตำแหน่งฐานะทางสังคมของเจ้าบ้านกับแขกผู้มาเยือน
3. เป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม
4. เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการต้อนรับแขก
5. ทำหน้าที่แสดงถึงเป็นจุดศูนย์กลางและมีความสวยงามที่สุดของห้อง

จากผลการวิจัยดังกล่าวในประเด็นความสำคัญที่ว่า เป็นบริเวณที่ใช้ในการต้อนรับแขก ได้ถูกลดความสำคัญลงซึ่ง 田中宏幸 และ 鈴木義弘 ได้กล่าวว่าในช่วงยุคสมัยเมจิจนถึงยุคสมัยไทโช (ค.ศ.1868-1926)บ้านชาวบ้านทั่วไปมีการสร้างห้องญี่ปุ่นและมีการสร้างโตะโตะโนะมะร่วมด้วยและยังมีแนวคิดที่สืบทอดกันมาจากการคิดว่าเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน แต่ภายหลังตั้งสมัยโชวะเป็นสมัยที่เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1927-1945) แนวคิดที่ให้ความสำคัญของโตะโตะโนะมะว่าเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการรับแขกก็ลดลงไป

ความสำคัญของโตะโตะโนะมะหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

จากที่ความสำคัญของโตะโตะโนะมะในด้านที่เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการต้อนรับแขกลดลงไป แต่ความสำคัญในเรื่องเป็นพื้นที่ที่ใช้วางหรือแขวนเครื่องตกแต่งภายในห้องถูกมองว่าเป็นความสำคัญอันดับแรก ซึ่งแนวคิดเรื่องความสำคัญของโตะโตะโนะมะเช่นนี้เหมือนจะยังคงต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ในปัจจุบันตามบ้านเรือนทั่วไปจะมีโตะโตะโนะมะเป็นส่วนประกอบของห้อง แต่การเห็นคุณค่าหรือความสำคัญจะมีความแตกต่างจากอดีตอย่างมากจากเดิมที่เปรียบเสมือนเป็นพื้นที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้านใช้ต้อนรับแขก แต่ปัจจุบันโตะโตะโนะมะถูกมองว่าเป็นเพียงสิ่งประดับห้องแบบญี่ปุ่นเท่านั้น ในชีวิตประจำวันเจ้าบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวก็ทำกิจวัตรประจำวันในห้องที่มีโตะโตะโนะมะ ไม่ว่าจะใช้เป็นห้องนั่งเล่นหรือใช้เป็นห้องนอน

สังคมของประเทศญี่ปุ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแบบตะวันตกมากขึ้น การใช้ชีวิตของชาวญี่ปุ่นเคร่งเครียดกับการทำงาน การใช้ชีวิตเป็นแบบพึ่งพาตนเอง ทำให้โอกาสที่แขกจะมาเยี่ยมเยือนที่บ้านนั้นมีอยู่น้อย ประกอบกับการที่อยู่อาศัยในเมืองก็มีพื้นที่จำกัดอสังหาริมทรัพย์มีราคาที่สูง ชาวญี่ปุ่นในเมืองจึงอาศัยอยู่ในหอพักหรือแมนชั่น จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นในการสร้างโตะโคะโนะมะ ในขณะเดียวกันตามชนบท บ้านที่อยู่อาศัยที่มีโตะโคะโนะมะจะเป็นบ้านที่มีพื้นที่ที่เพียงพอและจะเป็นบ้านเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยก่อน แต่หากบ้านที่สร้างขึ้นในสมัยปัจจุบันสำหรับบางบ้านถ้ามีพื้นที่เพียงพอก็จะมีการสร้างห้องแบบญี่ปุ่นและมีการสร้างโตะโคะโนะมะร่วมด้วย แต่ถ้าหากพื้นที่ไม่เพียงพอก็ไม่มีการสร้างโตะโคะโนะมะเพราะมองว่าเป็นสิ่งสิ้นเปลือง

อย่างไรก็ตามไม่ว่าปัจจุบันโตะโคะโนะมะยังคงจะมีความจำเป็นหรือมีความสำคัญอยู่หรือไม่ั้น สิ่งที่พบในโตะโคะโนะมะที่มีประวัติควบคู่กับประวัติสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นมาช้านานก็คือ จริยธรรมเรื่องการให้เกียรติแก่แขกผู้มาเยือน การให้ความเคารพผู้อาวุโสซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวญี่ปุ่นที่ชาวต่างชาติพบเห็นแล้วรู้สึกประทับใจ ซึ่งจะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่า ถ้าหากโตะโคะโนะมะได้ถูกลดคุณค่าลงไปก็เหมือนขาดเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสอนให้เด็ก ๆ เยาวชนสมัยใหม่ได้รู้จักจริยธรรมด้านการให้ความเคารพผู้อาวุโส

บรรณานุกรม

- 太田博太郎. (2008). 床の間—日本住宅の象徴—. (6). 東京: 岩波新書
- 前久夫. (1999). 物語ものの建築史 床の間のはなし. (6). 東京: 鹿島出版会
- 田中宏幸、鈴木義弘. (2010). 床の間の存在基盤に関する研究—明治・大正・昭和初期に
おける史的考察—. 日本建築学会大会学術講演梗概集(北陸)、p.367-368.

